

НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ У СПОРТІ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ТА НОВАЦІЙ ОСВІТЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Тетяна Харчук, Олена Загорко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Сучасні виклики, такі як зростання захворюваності, зниження рівня фізичної активності, необхідність адаптації до нових умов життя, вимагають перегляду і переосмислення державної політики щодо благополуччя і здоров'я нації. Для ефективного розвитку сфери фізичної культури і спорту необхідна дієва система підготовки відповідних кадрів – менеджерів, які повинні мати знання та навички у таких сферах, як управління, економіка, право, психологія, педагогіка. У контексті новацій освітнього законодавства це дослідження пропонує критичний огляд стратегічних документів, прийнятих останнім часом в Україні, які є основою для розроблення та реалізації конкретних заходів у сфері фізичної культури і спорту, та покликане забезпечити розуміння підґрунтя формування нових підходів щодо професійної підготовки менеджерів у спорті шляхом запровадження міждисциплінарних освітніх (наукових) програм вищої освіти. *Мета.* Обґрунтування нових підходів до формування професійної підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту, що включає розроблення освітніх програм, які будуть відповідати сучасним потребам суспільства та ринку праці. *Методи.* Аналіз і синтез, порівняння і спостереження, аналіз та систематизація джерел наукової та методичної літератури, нормативно-правових актів. *Результати.* Проаналізовано формування державної політики сталого розвитку в Україні у контексті розвитку освіти та фізичної культури і спорту як визначальних факторів національного прогресу та здоров'я нації. Визначено актуальність проблеми підготовки компетентних менеджерів у спорті, розроблення нових підходів до освітніх програм їхньої підготовки. Розглянуто міждисциплінарний підхід до розроблення освітніх програм та потребу подальшого нормативного забезпечення їхньої реалізації. Окреслено виклики, які стоять перед закладами вищої освіти, пов'язані з розробленням та реалізацією міждисциплінарних програм підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегія, менеджер, освіта, освітня програма, міждисциплінарний підхід.

Tetiana Kharchuk, Olena Zakorko

NEW APPROACHES TO THE PROFESSIONAL TRAINING OF SPORTS MANAGERS IN THE CONTEXT OF THE STRATEGIC PROGRAM FOR DEVELOPING PHYSICAL CULTURE AND SPORTS AND INNOVATIONS IN EDUCATIONAL LEGISLATION

Abstract. Modern challenges, such as increasing morbidity, decreasing physical activity, the need to adapt to new living conditions, require a re-evaluation and reconsideration of the state's policies regarding the well-being and health of the nation. The effective development of the field of physical culture and sports requires an efficient system for training relevant professionals – managers who should possess knowledge and skills in management, economics, law, psychology, pedagogy, etc. In the context of the innovations in educational legislation, the present study offers a critical review of the strategic documents recently adopted in Ukraine, which serve as the basis for developing and implementing specific measures in the field of physical culture and sports. It aims to ensure an understanding of the foundation for the formation of new approaches to the professional training of sports managers by introducing interdisciplinary educational (scientific) programs in higher education. *Objective.* Substantiation and development of new approaches to the formation of professional training for managers in the field of physical culture and sports, including the development of educational programs that will meet the contemporary needs of society and the job market. *Methods.* Analysis and synthesis, comparison and observation, and systematization of sources of scientific and methodical literature and normative legal acts. *Results.* The formation of the state's sustainable development policy in Ukraine has been analyzed in the context of the development of education and physical culture and sports as determining factors of national progress and health. The relevance of training competent sports managers and elaborating new approaches to educational programs was identified. An interdisciplinary approach to the development of educational programs and the need for further regulatory support for their implementation was discussed. The challenges facing higher education institutions related to the development and implementation of interdisciplinary programs for training managers in the field of physical culture and sports were outlined.

Keywords: sustainable development, strategy, manager, education, educational program, interdisciplinary approach.

Вступ. Україна сьогодні перебуває у центрі процесів глобалізації та інтеграції, які відбуваються у світі та вимагають від країни нових підходів у різних галузях, зокрема у сфері фізичної культури і спорту. Сучасні виклики, такі як зростання захворюваності, зниження рівня фізичної активності, необхідність адаптації до нових умов життя, вимагають перегляду та переосмислення державної політики щодо благополуччя і здоров'я нації. Для ефективного розвитку сфери фізичної культури і спорту необхідна дієва система підготовки відповідних кадрів – менеджерів, які повинні мати знання та навички в таких сферах, як управління, економіка, право, психологія, педагогіка.

У контексті новацій освітнього законодавства необхідним є критичний огляд стратегічних документів, прийнятих останнім часом в Україні, які є основою для розроблення та реалізації конкретних заходів у сфері фізичної культури і спорту, що дозволить забезпечити розуміння підґрунтя формування нових підходів до професійної підготовки менеджерів у спорті шляхом запровадження міждисциплінарних освітніх (наукових) програм вищої освіти.

У складних умовах воєнного стану та економічної кризи не зменшується, а подекуди зростає роль цих стратегічних документів, які є важливим прогресивним і перспективним орієнтиром для подальшого розвитку суспільства. Йдеться про «Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [1] та «Про затвердження стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» [2]. Вони є основою для розроблення та реалізації конкретних заходів у сфері фізичної культури і спорту.

Серед сімнадцяти цілей сталого розвитку виділимо третю та четверту: «забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці»; «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх». Визначені цілі є основою

Харчук Т., Загорко О. Нові підходи до професійної підготовки менеджерів у спорті у контексті стратегічної програми розвитку фізичної культури і спорту та новацій освітнього законодавства. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 144–147. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-22

Kharchuk T., Zakorko O. New approaches to the professional training of sports managers in the context of the strategic program for developing physical culture and sports and innovations in educational legislation. *Sport Science Spectrum*. 2024; 1: 144–147. DOI: 10.32782/spectrum/2024-1-22

для розроблення програмних документів і проєктів нормативно-правових актів. Вони відображають пріоритети політики держави щодо забезпечення здоров'я людини та її благополуччя. Забезпечення для всіх громадян України доступу до якісної освіти та можливості навчатися протягом життя є не тільки важливими цілями, але й невід'ємною частиною демократичного суспільства, важливою інвестицією в майбутнє країни, ефективним інструментом для формування громадянської позиції, забезпечення кадрами для реалізації поставлених цілей і завдань.

У 2018 році Генеральна Асамблея на 73-й сесії ООН прийняла резолюцію «Спорт як фактор забезпечення сталого розвитку». Документ закликає держави ефективно використовувати всі можливості спорту в інтересах досягнення цілей в галузі сталого розвитку: забезпечувати підвищення обізнаності з питань сталого розвитку на місцевому, національному, регіональному і глобальному рівнях; пропагувати і заохочувати використання спорту як засобу сприяння сталому розвитку. Організаторам спортивних заходів рекомендується використовувати їх для підтримання ініціатив, залучати спорт на благо сталого розвитку і миру [3]. Таким чином, спорт і освіта є невід'ємними чинниками забезпечення сталого розвитку суспільства, оскільки виконують інтегральну функцію в соціальних відносинах. Це природна платформа для формування партнерських відносин з урядами, громадськими організаціями, бізнесом тощо.

Держава, як один із соціальних партнерів, є роботодавцем, який разом з іншими роботодавцями бере участь у формуванні ринку праці та встановленні вимог до підготовки кадрів. Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт», держава забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів у сфері фізичної культури і спорту [4]. Тому одним із напрямів реалізації «Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року» є кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту фахівцями відповідної кваліфікації з мотивацією до результативної роботи.

Для досягнення зазначеної цілі необхідно підвищити рівень компетенції та вдосконалити рівень кваліфікації фахівців у сфері фізичної культури і спорту. Це можна зробити шляхом забезпечення підготовки та професійного розвитку фахівців із застосуванням різних видів освіти (формальної, неформальної та інформальної). Для цього передусім необхідно прийняти сучасну концепцію розвитку фахової освіти у сфері фізичної культури і спорту. При цьому формальна освіта (базова за визначеними державою освітніми програмами) має бути обов'язковим першим етапом підготовки фахівців, другим – входження фахівця у професію на основі інформальної освіти, а наступним етапом є безперервний професійний розвиток шляхом неформальної освіти та самоосвіти [2].

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні нових підходів до формування професійної підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту. Це включає розроблення освітніх програм, які будуть відповідати сучасним потребам суспільства та ринку праці.

Методи дослідження: аналіз і синтез, порівняння і спостереження, аналіз та систематизація джерел наукової та методичної літератури, нормативно-правових актів.

Результати дослідження. Аналізуючи багатогранність стратегічних цілей і завдань, які стоять перед сферою фізичної культури і спорту, доходимо висновку, що найважливішим фактором їхнього досягнення є наявність висококваліфікованих менеджерів на всіх рівнях. Основною метою їхньої підготовки має бути формування у них необхідних знань, навичок та компетенцій, які відповідають сучасним вимогам ринку праці. Спортивний менеджер – це передусім професійний керівник, який відповідає за виконання різноманітних завдань, зокрема адміністративну роботу у спортивних організаціях, організацію спортивних змагань, продаж і просування спортивних послуг. Менеджери є ключовими гравцями у процесі реалізації стратегічних цілей і завдань. Вони відповідають за розроблення і впровадження стратегій, а також забезпечення ефективної роботи органі-

зацій, які працюють у сфері фізичної культури і спорту. Тому вони повинні мати глибокі знання у спортивній сфері (історія, теорія, методика тощо), управлінні (стратегічне планування, управління персоналом, фінанси, маркетинг тощо), економіці (макро- та мікроекономіка, міжнародна економіка тощо), праві (трудове, цивільне, адміністративне тощо), використовуючи творчий підхід та інноваційність.

Таких фахівців готують заклади вищої освіти за стандартами спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» за різними спеціалізаціями, у тому числі «Менеджмент у спортивній діяльності». Під час реалізації цієї освітньої програми кафедри університетів доповнюють її дисциплінами, вкрай необхідними майбутнім менеджерам спортивних організацій (спортивних клубів, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, фізкультурно-оздоровчих закладів), персональним менеджерам спортсменів тощо. Крім нормативного змісту підготовки, передбаченого стандартом спеціальності, додаються ще дисципліни, які є фаховими для менеджерів (менеджмент у спортивній діяльності, організаційно-економічні основи спортивного менеджменту, основи публічного управління, менеджменту та маркетингу у сфері фізичної культури і спорту, спортивний маркетинг тощо).

Але, як свідчить зарубіжна практика, щоб зробити кар'єру спортивного менеджера необхідно отримати загальні й фахові знання з менеджменту, маркетингу, права, фінансів, економіки, що сприяє формуванню базових та спеціально-орієнтованих компетентностей, а також розвивати навички спортивного менеджменту на практиці, налагоджувати комунікації зі спортивними організаціями, клубами, брати участь у науково-практичних конференціях, вивчати управлінський процес, зокрема функції менеджменту. Так, у 1980-х роках у Європі почали з'являтися навчальні заклади, які готують спортивних менеджерів за програмами MBA або національними освітніми стандартами. Їх принципова відмінність полягає в універсальності. І, найголовніше, ці навчальні заклади готують саме менеджерів [5].

Коло стратегічних завдань, які мають вирішуватись у сфері фізичної культури і спорту, потребує нових підходів до формування освітніх програм у цій галузі, особливо для менеджерів. Вирішення цієї проблеми полягає в розробленні міждисциплінарної програми підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту.

Зарубіжний досвід пропонує різні варіанти впровадження міждисциплінарних освітніх програм. На наш погляд, два з них заслуговують на увагу. За першого варіанта здобувач освіти навчається за двома освітніми програмами одночасно (очна форма). Також можливо, що студент навчається на одній спеціальності на очній формі навчання, а за іншою спеціальністю – на заочній. Щоб отримати два дипломи, студент має опанувати усі обов'язкові компоненти з двох освітніх програм. Дисципліни вільного вибору зараховуються до двох дипломів.

Інший варіант – міждисциплінарні програми, які поєднують обов'язкові дисципліни з двох і більше спеціальностей, спрямовані на вирішення проблеми, яка виходить за межі однієї наукової галузі або спеціальності. Такі програми більш складні, потребують відповідної базової підготовки здобувачів і переважно впроваджуються на магістерському рівні.

Можуть діяти також спільні магістерські програми між університетами, що дає можливість залучати викладачів різних наукових шкіл, що теж є цікавим і перспективним [6].

Підготовка студентів за міждисциплінарними програмами має вищу вартість, ніж підготовка за однією програмою: потрібна більша кількість науково-педагогічних працівників, наявні додаткові адміністративні витрати на організацію навчального процесу, загалом науково-методичний супровід таких програм більш складний і відповідальний. Водночас міждисциплінарний підхід дозволяє комплексно використовувати у професійній діяльності знання, отримані на основі вивчених дисциплін за двома погодженими між собою освітніми програмами.

Дискусія. Формуванню системи професійної підготовки фахівців з менеджменту у сфері фізичної куль-

тури і спорту приділяли увагу В. Білогур, М. Дутчак, Є. Імас, Ю. Мічуда та інші науковці. Вітчизняні дослідники, зокрема Н. Батечко, Г. Васильківська, А. Колот, І. Титаренко, вивчали шляхи реалізації міждисциплінарних зв'язків у процесі фахової підготовки студентів, принципи міждисциплінарної методології тощо.

В Україні, незважаючи на певні колізії нормативно-правового забезпечення, деякі заклади вищої освіти розробляли та впроваджували міждисциплінарні програми. Але реальне запровадження таких програм стало можливим, коли у 2021 році Міністерством освіти і науки України було розроблено та затверджено «Вимоги до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм вищої освіти». Було чітко визначено, що міждисциплінарна освітня (наукова) програма передбачає опанування знань, що перебувають на межі галузей знань, спеціальностей та/або належать до кількох спеціальностей, які і визначають їхню предметну сферу. Вимогами встановлено критерії міждисциплінарної програми, галузі та спеціальності, які можуть створювати ці програми, вимоги до проектування програм. Окремо визначено вимоги й характеристики міждисциплінарних (розширених) освітніх програм початкового рівня вищої освіти та міждисциплінарних освітньо-наукових програм другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів [7].

Відповідно до вимог, для підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту міждисциплінарною програмою для початкового (короткого циклу) та для другого (магістерського) рівня можуть бути спроектовані освітні програми за двома галузями знань: 01 «Освіта/Педагогіка» (спец. 017) та 07 «Управління та адміністрування» (спец. 073), а також 01 «Освіта/Педагогіка» (спец. 017) та 07 «Маркетинг» (спец.075).

Навчання за такими міждисциплінарними програмами дасть можливість майбутнім фахівцям професійно орієнтуватися у технологіях управління організацією, вмінні організувати роботу колективу, тобто бути підготовленим у сфері управління, а також знати специфіку і технології фізичного виховання й спорту, сутність і зміст педагогічної роботи

щодо задоволення потреб та спортивно-оздоровчих інтересів населення, умінні реалізувати свої знання на практиці, розв'язувати комплексні проблеми галузі управління та адміністрування, здійснювати власні наукові дослідження, застосовувати новітні методики наукової та педагогічної діяльності.

Проведене дослідження дозволяє довести необхідність нових підходів до формування освітніх програм підготовки менеджерів у галузі фізичної культури і спорту. Водночас необхідно розуміти, що впровадження міждисциплінарних освітніх програм потребує виваженого підходу і бажано апробації в рамках «пілотного проекту» на основній спеціальності. Для врегулювання подальшого розвитку міждисциплінарних освітніх програм є потреба у нормативному забезпеченні їх реалізації, врегулювання процедур акредитації тощо.

Висновки. Підготовка кадрів у сфері фізичної культури і спорту в контексті стратегічних завдань потребує створення ефективної системи. Провідне місце в цьому процесі посідає формування освітніх програм підготовки майбутніх фахівців з використанням сучасних технологій. Підходи міждисциплінарного (міжгалузевого) навчання вже набули широкого застосування в різних країнах, і цим досвідом варто скористатися в Україні. Це має сприяти оновленню освітніх програм, зокрема освітньо-наукових, покращенню подання матеріалів для студентів, реалізації їх права на обрання власної траєкторії освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у продовженні роботи, пов'язаної із розробленням та реалізацією міждисциплінарних програм підготовки менеджерів у сфері фізичної культури і спорту задля удосконалення та підвищення якості їхньої підготовки.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

2. Про затвердження стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.

3. Resolution adopted by the General Assembly on 3 December 2018. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/73/24>.

4. Про фізичну культуру і спорт: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

5. Спортивний менеджмент: європейська школа. *Сучасна освіта*. 2015. № 1–2. URL: <https://s-osvita.com.ua/ua/magazine/stati-iz-zhurnala/obuchenie-za-granitsej/1237-sportivnij-menedzhment-evropejska-shkola>.

6. Шкур І., Шулик Ю. Зарубіжний досвід упровадження міждисциплінарних освітніх програм та можливості його застосування в Україні. *Вісник Бердянського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки*. 2020. Вип. 2. DOI: 10.31494/2412-9208-2020-1-2-114-127.

7. Про затвердження Вимог до міждисциплінарних освітніх (наукових) програм. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text>.

REFERENCES

1. Sustainable development goals of Ukraine for the period up to 2030. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

2. On the approval of the strategy for the development of physical culture and sports for the period until 2028. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.

3. Resolution adopted by the General Assembly on 3 December 2018. Available from: <https://undocs.org/en/A/RES/73/24>.

4. Law of Ukraine “On Physical Culture and Sports”. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>.

5. Sports management: European school. *Suchasna osvita*. № 1–2. 2015. Available from: <https://s-osvita.com.ua/ua/magazine/stati-iz-zhurnala/obuchenie-za-granitsej/1237-sportivnij-menedzhment-evropejska-shkola>. (In Ukrainian)

6. Shkur I., Shulyk Yu. Foreign experience of implementation of interdisciplinary education-

al programs and possibility of its application in Ukraine. *Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University. Series Pedagogical sciences*. Vyp. 2. 2020. DOI: 10.31494/2412-9208-2020-1-2-114-127. (In Ukrainian)

7. On approval of Requirements for interdisciplinary educational (scientific) programs. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0454-21#Text>.

Надійшла 17.01.2024

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Харчук Тетяна <https://orcid.org/0000-0002-6842-3478>, tkharchuk@uni-sport.edu.ua

Закорко Олена <https://orcid.org/0000-0001-8865-8402>, ozakorko@uni-sport.edu.ua

Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури, 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kharchuk Tetiana <https://orcid.org/0000-0002-6842-3478>,
tkharchuk@uni-sport.edu.ua

Zakorko Olena <https://orcid.org/0000-0001-8865-8402>,
ozakorko@uni-sport.edu.ua

National University of Ukraine on Physical Education and Sport,
Fizkul'tury str., 1, Kyiv, 03150, Ukraine